

หน่วยที่ 5

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการปกครองในโลกปัจจุบัน

การเมืองในโลกยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ซึ่งเราคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเราไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเมือง และเมื่อเรามาพิจารณาว่าความเป็นสากลเกิดขึ้นเมื่อใด คงต้องย้อนกลับไปจุดเริ่มต้นในยุคที่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมของประเทศในยุโรป จนส่งผลให้เกิดการล่าอาณานิคม แล้วมีผลกระทบกับประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา ซึ่งเมื่อเรามาพิจารณาอุดมการณ์ทางการเมืองแบบตะวันตกได้ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง สถาบันทางการเมือง และการกำหนดนโยบายทางการเมืองของประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย แม้กระทั่งปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อันเป็นประเด็นที่น่าคิดต่อไปว่า ประเทศไทยจะแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเมืองอย่างไรให้ก้าวสู่นาคตอย่างมั่นคง และยั่งยืน

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมือง

1.1 ความหมายของการเมือง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2542 : 116, 646) อธิบายคำว่า การเมือง ไว้ดังนี้

1. งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่ วิชาที่ว่าด้วยรัฐการจัดส่วนแห่งรัฐ และการดำเนินงานแห่งรัฐ

2. การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่น การเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ

3. กิจการอำนาจหรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เช่น ตำแหน่งการเมือง ได้แก่ ตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อำนาจ (คณะรัฐมนตรี) หรือควบคุม (สภาผู้แทนราษฎร) การบริหารแผ่นดิน

เพนนอกและสมิธ (Pennock and Smith, 1964 : 9) ได้อธิบายว่า การเมืองหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับอำนาจ สถาบันและองค์กรในสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจเด็ดขาดครอบคลุมสังคมนั้น ในการสถาปนาและทำนุรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม มีอำนาจในการทำให้จุดประสงค์ร่วมกันของสมาชิกในสังคมได้บังเกิดผลขึ้นมา และมีอำนาจในการประนีประนอมความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนในสังคม

เดวิด อีสตัน (David Easton, 1953 : 24) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า การเมือง เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ ให้กับสังคมอย่างชอบธรรม (The authoritative allocation of values to society)

สตีเฟน ดี. แทนเซย์ (Stephen D. Tansey, 1995 : 5) ได้อธิบายว่า การเมืองนั้นเป็นศาสตร์และศิลป์ ในการปกครองที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบโครงสร้างการบริหาร การจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ ในรัฐอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ ทั้งนี้ การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งภายในรัฐ และสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ อีกด้วย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2535 : 6) ได้อธิบายว่า การเมืองยังคงเป็นเรื่องของการแข่งขันกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันคุณค่าที่ให้ประโยชน์แก่ฝ่ายตนมากที่สุด เทาที่จะเป็นไปได้ หรือ “The competition for the authority to determine the authoritative allocation of values to society” โดยนัยเช่นนี้ การเมืองจึงมีสองระดับ ระดับแรก การเมืองอยู่ภายใต้การแข่งขันขัดแย้งของฝ่ายต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองที่ทุกๆ ฝ่ายยอมรับได้ ในขณะที่การเมืองในความหมายอย่างแรกดังที่คณะของนักคิดกลุ่มพหุนิยมที่ได้กล่าวไปแล้ว จะยอมรับในจุดเน้นว่ารัฐเป็นการรวมกันหรือประกอบกันของกลุ่มหลากหลายในสังคม และรัฐมิได้เป็นเครื่องมือทางการบริหาร โดยที่มิได้เป็นตัวกระทำทางการเมือง (actors) ที่จะชี้้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่รัฐเป็นเพียงรัฐบาล (State as government) ที่ทำหน้าที่เพียงเอื้ออำนวยความสะดวกในการแข่งขันกันของกลุ่มหลากหลายเท่านั้น

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2539 : 3) ได้อธิบายว่า การเมืองเป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้ และการใช้อำนาจทางการเมือง โดยที่อำนาจทางการเมืองหมายถึง อำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และอำนาจที่จะใช้ข้าราชการ งบประมาณหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell, 1963 : 47) ได้อธิบายว่า การเมืองเป็นเรื่องของอิทธิพล และผู้ทรงอิทธิพล การได้มาซึ่งอำนาจเพื่อที่จะตัดสินใจว่าใคร จะทำอะไร เมื่อไร และอย่างไร และผู้ทรงอิทธิพลตามความเห็นของลาสเวลล์ คือ ผู้ที่สามารถได้รับหรือกอบโกยสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ ในสังคมอันได้แก่ อำนาจ ความเคารพนับถือ ความนิยมชมชอบความยุติธรรม ความอยู่ดีกินดี ความมั่นคง ชำนาญ และความรอบรู้ได้มากที่สุด

จากที่ได้มีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีสรุปได้ว่า การเมือง หมายถึง การที่บุคคลใดหรือกลุ่มใดในสังคม ซึ่งอาจมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดกันก็ตาม หรือมีความเห็นเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ตามมาทำการต่อสู้เพื่อสรรหาบุคคลมาทำหน้าที่ในการปกครอง และเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะให้เขาสามารถตัดสินใจในเรื่องของส่วนรวมได้โดยชอบธรรม

1.2 ความหมายของการปกครอง

เวทพล ออนละมัย (2559) การปกครองหมายถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหาร วางระเบียบกฎเกณฑ์ต่อสังคมเพื่อให้ สวนรวมของสังคมประเทศชาติอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของในแต่ละสังคม รูปแบบของระบบการปกครอง มีหลายแบบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของในแต่ละสังคม ว่าจะใช้รูปแบบใด เช่น

1. การปกครองโดยใช้อำนาจเพียงคนเดียว เช่น

1.1 การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิขาดผู้เพียงเดียว

1.2 การปกครองแบบเผด็จการ อำนาจอยู่ที่ผู้ปกครองคนเดียวซึ่งได้มาจากการปฏิวัติยึดอำนาจจากประชาชน

2. การปกครองโดยคนส่วนน้อยหรือคณะบุคคล เช่น

2.1 การปกครองแบบคณาธิปไตย เป็นการปกครองโดยพวกที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป

2.2 การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ เป็นการปกครองโดยพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียว

3. การปกครองโดยคนส่วนมากหรือเสียงส่วนใหญ่ เช่น การปกครองแบบประชาธิปไตย

1.3 บทบาทของการเมืองกับการดำเนินชีวิต

นักทฤษฎีสังคมวิทยา และคณะ (2547) ได้อธิบายไว้ว่า การเมืองมีความจำเป็นที่จะเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในทุกสังคม แต่ระดับในการเกี่ยวข้องกับการเมืองของมนุษย์ในแต่ละคนนั้นเชื่อว่าในทุกลักษณะจะไม่เท่ากัน และแม้จะเป็นคนในสังคมเดียวกันก็มีความแตกต่างกันในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทั้งนี้ เพราะธรรมชาติของมนุษย์จะให้ระดับความสำคัญของการเมืองมากน้อยไม่เท่ากัน จึงนำไปสู่การจำแนกกลุ่มคนที่ให้ความสนใจต่อการเมืองการปกครองในสังคมประเทศนั้น ซึ่งนักวิชาการชาติตะวันตก Almond and Verba ได้จำแนกโลกทัศน์ทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง 3 ประเภท คือ

1. โลกทัศน์ทางการเมืองแบบจำเพาะ (Parochial political culture) หมายถึง กลุ่มคนที่ไม่สนใจทางการเมือง หรือไม่ค่อยเข้าใจต่อบทบาทของรัฐบาลหรือให้การคาดหวังต่อรัฐบาลว่าจะมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของตนเอง จึงให้ความสนใจอยู่ในวงแคบหรือเฉพาะนโยบายของรัฐบาลในด้านภาษี การเกณฑ์ทหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน

2. โลกทัศน์ทางการเมืองแบบรัฐสำนึก (Subject political culture) หมายถึง กลุ่มประชาชนที่มีความตื่นตัวทางการเมือง มีความรับรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของรัฐบาลในลักษณะที่จะเป็นผู้รับ กล่าวคือ รับทั้งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น และรับทั้งภาระหน้าที่ที่รัฐบาลกำหนดให้ประชาชนทุกคนได้ปฏิบัติตามในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ ขณะเดียวกันยังมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีว่ารัฐบาลจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสังคม หรือพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการอยู่ดีมีสุขของประชาชนนั่นเอง

3. โลกทัศน์ทางการเมืองแบบต้องการมีส่วนร่วม (Participant political culture) หมายถึง กลุ่มประชาชนที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง และมองบทบาทของประชาชนว่าควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งการออกไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐบาล การติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างใกล้ชิด รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มพลังทางการเมือง เพื่อให้เกิดกระแสการกดดัน หรือผลักดันในทางการเมืองให้สามารถรักษาผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ได้ และขั้นสุดทำอาจสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือเป็นนักการเมืองของประเทศนั้น

อนึ่ง การเกี่ยวข้องทางการเมืองของประชาชนไม่ว่าจะมีมาก หรือน้อยก็ตามทุกคนก็ไม่อาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้อย่างเต็มที่ในทุกเรื่อง เพราะแต่ละคนมักมีเหตุจูงใจที่แตกต่างกันตามแต่จำเป็นหรือสถานการณ์แต่ละเรื่องแต่สำหรับประชาชนโดยทั่วไปมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับรับฟังหรือติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์หรือวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด ส่วนการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นมักจะมี ความแตกต่างกันแต่ละประเทศ แต่ก็ไม่สูงมากจนเกือบจะร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนเช่นประเทศคอมมิวนิสต์ เพราะการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นจะอยู่ในอัตราที่

สูงมาก เนื่องจากมีการบังคับประชาชนให้ไปออกเสียงลงคะแนน ด้วยเหตุนี้การไปออกเสียงลงคะแนนที่มีเปอร์เซ็นต์สูงจึงไม่ใช่เป็นเครื่องแสดงว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสมอไป

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ไพบูลย์ ช่างเรียน ได้สรุปจากความเห็นของ Bromage ซึ่งมีอยู่ 3 ลักษณะคือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากที่สุด เพราะเป็นการให้สิทธิแก่ประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่

2. การใช้วิธีบีบบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (Information method of pressure and persuasion) เพื่อจะได้ทราบเจตนาของประชาชนอย่างสม่ำเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งโดยวิธีสงบ และวิธีรุนแรงหรือบางครั้งเป็นวิธีการที่อาจละเมิดกฎหมายบ้างในรูปของการเดินขบวน (demonstration) การจลาจล (riot) การลอบสังหารชีวิตบุคคลสำคัญที่รับผิดชอบในการบริหาร เป็นต้น

3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (Formal actions) หมายถึง การริเริ่มเสนอกฎหมาย (initiative) การแสดงประชามติ (referendum) และการเพิกถอนออกจากตำแหน่ง (recall) เพื่อหลีกเลี่ยงวิธีการบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ เพราะเป็นวิธีการที่ไม่มีมาตรการในการควบคุม หรือประกันการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเพียงพอ และอาจนำไปสู่ปัญหาที่ยุ้งยากขึ้นได้ในภายหลัง ขณะเดียวกันการดำเนินการอย่างเป็นทางการย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างเป็นทางการภายหลังการเลือกตั้ง

ส่วนทัศนะของเกษม อุทยานิน ได้จำแนกการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนออกเป็น 5 ลักษณะดังกล่าว คือ

1. การแสดงประชามติ (Referendum) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในการพิจารณา และตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับกฎหมาย ซึ่งจะออกมามีผลบังคับใช้กับประชาชนในสังคม

2. การริเริ่มให้เสนอกฎหมาย (Initiative) เป็นการริเริ่มเสนอกฎหมายของกลุ่มประชาชน และให้กลุ่มประชาชนผ่านกฎหมายบางอย่างดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องฟังความคิดเห็นของสภา เช่น การผ่านกฎหมายโดยผ่านแลนด์จีเมนต์ (Land gemeinde) ในสวิสเซอร์แลนด์ด้วยการชุมนุมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อเสนอกฎหมายในรูปแบบของการทำคำร้อง และลงมติในบัตรเลือกตั้ง และเป็นวิธีการไม่แตกต่างจากการประชุมชาวเมือง (Town meeting) ในสหรัฐอเมริกามากนัก

3. การเลือกให้ออก (Recall) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจในการปลดเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือฝ่ายบริหารที่มาจากการเลือกตั้งได้ เมื่อเห็นว่าผู้นั้นไม่ดำเนินการตามความต้องการของประชาชนหรือปฏิบัติตนไม่เหมาะสม

4. การร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ (Plebiscite) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญ เมื่อรัฐบาลไม่สามารถตัดสินใจปัญหานั้นๆ ได้

5. การเลือกตั้ง (Election) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือก และกำหนดผู้ที่จะมาทำการบริหารชุมชนนั้นๆ

กล่าวโดยสรุป การเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ การปกครองของประชาชนในแต่ละประเทศนั้นจะมีลักษณะที่สำคัญๆ เพียง 2 ประการ คือ

ประการแรก การเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ (Formal action) หมายถึง รัฐหรือองค์กรของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายของทางราชการที่มีมาตรฐานในการควบคุม หรือมีหลักประกันในขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน เช่น การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน การแสดงประชามติ การริเริ่มเสนอกฎหมายของประชาชน การให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองออกจากตำแหน่งเป็นกรณีพิเศษ การร่วมแสดงความคิดเห็นหรือการทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น

ประการที่สอง การเข้าร่วมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal action) หมายถึง รัฐหรือองค์กรของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ รัฐหรือหน่วยงานของรัฐจะไม่เข้าไปควบคุมหรือกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการ เว้นแต่เป็นการอำนวยความสะดวก หรือป้องกันมิให้เกิดเหตุวุ่นวาย หรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เช่น การเดินขบวน การจลาจล การชุมนุมพึงการปราศรัย เป็นต้น

2. การเมืองในประชาคมโลก

2.1 ระบบการเมืองในประชาคมโลก

การใช้อำนาจระหว่างผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศที่เป็นรัฐหรือไม่ใช่รัฐในระดับโลก ได้แก่ ขบวนการก่อการร้าย บริษัทข้ามชาติ องค์กรระหว่างประเทศ และรัฐ โดยการใช้อำนาจนั้นต้องเป็นการใช้ในระดับโลก นั่นคือ มีผลกระทบต่อโลก เช่น กรณีที่อเมริกาใช้อำนาจในการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ เป็นการต่อต้านระดับโลก ถือเป็นการเมืองโลก หรือขบวนการก่อการร้าย อัลเคดาร์ของบิน ลาดินมีการก่อการร้ายไปทั่วโลก ถือว่าเป็นการใช้อำนาจของขบวนการก่อการร้ายในระดับโลก นี้คือ “การเมืองโลก”

ความขัดแย้งระหว่างผู้แสดงบทบาทระหว่างประเทศในระดับโลก เช่น อัลเคดาร์ก่อการร้ายทั่วโลกเพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยม (อเมริกา-สหภาพยุโรป)

สถานการณ์การเมืองโลก คือ ปรากฏการณ์ระหว่างประเทศหรือเหตุการณ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในเวทีโลก ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจในความร่วมมือและ/หรือความขัดแย้งระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เหตุการณ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นเหตุการณ์การเมือง เศรษฐกิจ การทหาร สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

2.2 ระบบการเมืองของโลกตะวันตก

ประเทศในโลกตะวันตกส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกัน เช่น เสรีนิยมประชาธิปไตย หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และความเท่าเทียมทางเพศ (แต่มีข้อยกเว้นบางอย่างในเรื่องการกำหนดนโยบายต่างประเทศ) สำหรับประเทศที่ต้องการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป จำเป็นจะต้องผ่านเงื่อนไขเหล่านี้ ดังนั้น จากมุมมองทางการเมืองสมัยใหม่รัฐสมาชิกสหภาพยุโรปทั้งหมดจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของโลกตะวันตก

2.3 การเมืองของประชาคมอาเซียน

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ (2556) การเมืองของอาเซียน และความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community) หรือ APSC อีกหนึ่งในสามเสาสำคัญในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน กำหนดให้จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้าง และดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถแก้ไขปัญหา และความขัดแย้งโดยสันติวิธี อาเซียนจึงได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) โดยเน้นใน 3 ประการ คือ

1) การมีกฎเกณฑ์ และค่านิยมร่วมกัน ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะร่วมกันทำเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างของประเทศสมาชิก ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เช่น หลักการประชาธิปไตย การส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การต่อต้านการทุจริต การส่งเสริมหลักนิติธรรม และธรรมาภิบาล เป็นต้น

2) ส่งเสริมความสงบสุข และรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงสำหรับประชาชนที่ครอบคลุมในทุกด้าน ครอบคลุมความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในรูปแบบเดิม มาตรการสร้างความไว้วางใจ และการระงับข้อพิพาท โดยสันติเพื่อป้องกันสงคราม และให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ด้วยกันโดยสงบสุข และไม่มีความหวาดระแวง และขยายความร่วมมือเพื่อต่อต้านภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการก่อการร้ายอาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ เช่น ยาเสพติด การค้ามนุษย์ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกัน และจัดการภัยพิบัติ และภัยธรรมชาติ

3) ให้มีปฏิสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น และสร้างสรรค์กับประชาคมโลก โดยอาเซียนมีบทบาทนำในภูมิภาค และจะช่วยส่งเสริมเสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อเสริมสร้างบทบาทของอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น กรอบอาเซียน+3 กับจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับมิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ

กระบวนการจัดตั้งประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียน มีรากฐานมาจากการนำความร่วมมือ และความตกลงของอาเซียนด้านการเมือง และความมั่นคงที่ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว มาต่อยอดให้มีผลเป็นรูปธรรม และมีความแบบแผนมากยิ่งขึ้น อาทิ ข้อบทต่างๆ ภายใต้สนธิสัญญาไมตรี และความร่วมมือกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สนธิสัญญาว่าด้วยการทำให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความมั่นคง และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมือง และความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งมีสมาชิกเข้าร่วมการประชุมกว่า 25 ประเทศ รวมถึงสหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน และสหภาพยุโรป

นอกจากการมีเสถียรภาพทางการเมืองของภูมิภาคแล้ว ผลลัพธ์ประการสำคัญที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียน ก็คือ การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีกลไก และเครื่องมือที่ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับความมั่นคง

ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งด้านการเมืองระหว่างรัฐสมาชิกกับรัฐสมาชิกด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องแก้ไขโดยสันติวิธี หรือปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง เช่น การก่อการร้าย การลักลอบค้ายาเสพติด ปัญหาโจรสลัด และอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

ในส่วนของผลกระทบของประเทศไทยอันเกิดจากการรวมตัวเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนนั้น ก็คือ การควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐที่เข้มข้นยิ่งขึ้น มีการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมสันติภาพ และความโปร่งใบบนพื้นฐานของสันติวิธี ช่องว่างในการพัฒนาอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งทางสังคมมากขึ้น ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การลักลอบค้ามนุษย์ การค้าอาวุธยาเสพติด และสารตั้งต้น การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย การก่อการร้าย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทุกคนควรจะได้รับทราบ และเตรียมตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

3. การเมืองของประเทศไทย

ในอดีตประเทศไทยมีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทรงมีพระราชอำนาจโดยสมบูรณ์แต่เพียงพระองค์เดียว ทรงใช้อำนาจทั้งในด้านนิติบัญญัติอำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ และทรงแต่งตั้งข้าราชการ ขุนนางไปปกครองหัวเมืองต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ทรงอยู่เหนือรัฐธรรมนูญ และกฎหมายใดๆ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ตรากฎหมาย ทรงตัดสิน และพิจารณาอรรถคดี ทรงบริหารประเทศ ดังนั้น ประชาชนจึงต้องปฏิบัติตามพระบรมราชโองการ ใครฝ่าฝืนไม่ได้ พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุด และประชาชนต้องปฏิบัติตาม และที่ผ่านมามีประเทศไทยได้มีรูปแบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ชัยุฑ ตรีภทรอง, 2553 : 1-8) โดยสามารถอธิบายในแต่ละยุค ได้ดังนี้

3.1 การเมืองยุคก่อนยุคปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5

สมัยอาณาจักรสุโขทัย (พ.ศ.1800-1921)

ในสมัยนี้มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือราชาธิปไตย ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง และทรงใช้อำนาจนี้ในการออกกฎหมายเรียกว่าอำนาจนิติบัญญัติ ทรงบริหารกิจการบ้านเมืองเรียกอำนาจนี้ว่า อำนาจบริหารราชการแผ่นดิน และทรงพิจารณาอรรถคดีทรงพิพากษา และตัดสินคดีความต่างๆ ทุกวันธรรมะสาวณะด้วยพระองค์เอง เรียกอำนาจนี้ว่า อำนาจตุลาการ จะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนี้เพียงพระองค์เดียว และทรงใช้อำนาจบนพื้นฐานของหลักธรรมประชาชนอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

ในสมัยอาณาจักรสุโขทัยมีลักษณะการปกครองโดยใช้คตินิยมในการปกครองแบบครอบครัวหรือ “พ่อปกครองลูก” มาเป็นหลักในการบริหารประเทศ โดยในสมัยนั้นพระมหากษัตริย์ใกล้ชิดกับประชาชนมาก ประชาชนต่างก็เรียกพระมหากษัตริย์ว่า “พ่อขุน” ซึ่งมีลักษณะเด่นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- พ่อขุนเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย โดยปกครองประชาชนบนพื้นฐานของความรัก ความเมตตาประดุจบิดาพี่มีต่อบุตร บางตำราอธิบายว่าเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูกหรือแบบ “ปิตุราชาประชาธิปไตย”

- พ่อขุนอยู่ในฐานะผู้ปกครอง และประมุขของประเทศที่มีอำนาจสูงสุด แต่เพียงผู้เดียว

- ประชาชนมีสิทธิ และเสรีภาพในการดำเนินชีวิตพอสมควร ดังจะเห็นได้จากศิลาจารึกอธิบายว่า “.....ใครใคร่ค้า ค้า เข้าม้ามาค้าเอาข้าวมาขาย....” อาจกล่าวได้ว่าผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครองมีฐานะเป็นมนุษย์เหมือนกัน

- รูปแบบการปกครองเป็นไปแบบเรียบง่ายไม่มีพิธีอะไรมากมายนัก ไม่มีสถาบันการเมืองการปกครองที่สลับซับซ้อนมาก

- มีการพิจารณาคดีโดยใช้หลักประกันความยุติธรรม เช่น เมื่อพลเมืองผิดใจเป็นความกันจะมีการสอบสวนจนแน่ชัดจึงตัดสินโดยยุติธรรม ในศิลาจารึกเขียนไว้ว่า “ลูกเจ้าลูกขุนแลผิดแฉกแสกกว้างกัน สวนดูแท้แลจึงแล่งความแก่ข้าด้วย ชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ซ่อน....”

นอกจากจะทรงวางรากฐานทางการปกครองแล้ว ในสมัยสุโขทัยยังทรงประดิษฐ์อักษรไทยเปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมและกษัตริย์บางพระองค์ ก็ได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์แบบธรรมราชา การปกครองจึงมีรูปแบบธรรมราชาด้วย ซึ่งมีหลักการ คือ ความเชื่อที่ว่าพระราชอำนาจของกษัตริย์จะต้องถูกกำกับด้วยหลักธรรมะ ประชาชนจึงจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อสิ้นพระชนม์ก็จะได้ไปสู่สวรรค์จึงเรียกว่า สวรรคต หลักธรรมสำคัญที่กำกับพระราชจริยวัตร คือ ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร 12 ประการ

สมัยอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310)

พระเจ้าอู่ทองทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เป็นช่วงของการ ก่อร่างสร้างเมืองทำให้ต้องมีผู้นำในการปกครองเพื่อรวบรวมอาณาจักรให้แก่ขยาย มีการติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องการค้า และศาสนา และในช่วงเวลานั้นมีการเผยแพร่ของลัทธิฮินดู และขอมเข้ามามีบทบาทในอาณาจักร ดังนั้น ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงได้รับวัฒนธรรมการปกครองแบบขอม และฮินดูเข้ามาใช้ เรียกการปกครองแบบนี้ว่า “การปกครองแบบทวารวดี” หรือ “สมมติเทพ” โดยมีหลักการสำคัญ คือ

- กษัตริย์เปรียบเสมือนเทพเจ้าที่มีอำนาจสูงสุด ทรงเป็นเจ้าของชีวิต คือ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจเหนือชีวิตของบุคคลที่อยู่ในสังคมทุกคน และทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน คือ ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วราชอาณาจักร และพระมหากษัตริย์จะทรงพระราชทานให้ใครก็ได้ตามอัธยาศัย

- การที่พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นสมมติเทพ ตามคตินิยมของพราหมณ์ จึงต้องมีระเบียบพิธีการต่าง ๆ มากมาย แม้แต่ภาษาที่ใช้กับพระมหากษัตริย์ก็ได้บัญญัติขึ้นใช้เฉพาะกับพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่เราเรียกว่า “ราชาศัพท์”

- กษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาต้องเข้าพิธีปราบดาภิเษก ซึ่งถือว่าเป็นการขึ้นสู่อำนาจบัลลังก์โดยชอบธรรม ดังนั้น พระมหากษัตริย์จึงจำเป็นต้องมีกลุ่ม หรือคณะบุคคลสนับสนุน และให้ประโยชน์ตอบแทนอันเป็นยศถาบรรดาศักดิ์ หรือศักดินาแก่กลุ่มบุคคลดังกล่าว

- เกิดระบบทาสขึ้น หมายถึง บุคคลที่ใช้แรงงาน โดยทาสในสมัยกรุงศรีอยุธยาอนุญาตให้เสนาบดี ข้าราชการบริวาร และประชาชนที่ร่ำรวยมีทาสได้ และผู้ใช้แรงงานเมื่อตกเป็นทาสก็ถือว่าเป็นนายเงินเป็นเจ้าของ เจ้าของอาจซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน หรือยกทาสให้ผู้อื่นได้ ดังนั้น จึงนำมาสู่การเกิดชนชั้นทางสังคม อาจกล่าวได้ว่าประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองมีฐานะไม่เท่ากัน

จากการที่อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ได้รับแนวคิดทางการเมืองการปกครองจากเขมรมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการปกครอง และในด้านสังคมไม่ว่าจะเป็นพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราช หรือเทวดาโดยสมมุติ, การเกิดระบบศักดินาขึ้นครั้งแรกในสังคมไทย, การเกิดการปกครองแบบนายกับบ่าว, มีการแบ่งชั้นทางสังคมชัดเจน

นอกจากนี้ ในสมัยอยุธยาต้องทำศึกสงครามเกือบตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเกณฑ์ไพร่พลเพื่อป้องกันประเทศ จึงเกิดระบบไพร่และมูลนายด้วยเช่นกัน

สมัยอาณาจักรกรุงธนบุรีและสมัยอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2310-2325)

1) ลักษณะการปกครองสมัยอาณาจักรกรุงธนบุรี

เนื่องจากสมัยอาณาจักรกรุงธนบุรี เป็นช่วงที่ไทยได้เสียกรุงให้กับพม่าครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 เกิดความแตกแยกกันเป็นก๊ก เป็นเหล่ายังรวมกันไม่ติด และสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถทำนุบำรุงให้คงสภาพเดิมได้ อีกทั้งข้าศึกศัตรูก็รู้ลู่ทางดี และเมื่อถึงคราวน้ำหลาก ปัญหาต่างๆ ก็ตามมามาก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงทรงย้ายมาตั้งเมืองหลวงที่กรุงธนบุรี และตลอดรัชสมัยของพระองค์ พระองค์ทรงทำศึกสงครามเพื่อรวบรวมประเทศไทยให้เป็นปึกแผ่น ทำการกอบกู้เอกราชมาโดยตลอด ดังนั้น ตลอดระยะเวลา 15 ปี พระองค์จึงไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองแต่อย่างใด ดังนั้น ในสมัยกรุงธนบุรี อาจกล่าวได้ว่ายังคงใช้รูปแบบการปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

2) ลักษณะการปกครองสมัยอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ประเทศไทยใช้รูปแบบการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามแนวของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาไม่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่นกัน เพราะพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงก่อร่างสร้างเมืองปราบปรามข้าศึกศัตรูโดยเฉพาพม่าทำให้ในเรื่องการปกครองไม่มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงรัชกาลที่ 3 มีการเข้ามาของลัทธิล่าอาณานิคม ประกอบกับประเทศไทยมีลักษณะเป็นรัฐกึ่งชนทำให้เป็นที่สนใจของมหาอำนาจ ดังนั้น จึงส่งผลให้มีการปฏิรูปทั้งในด้านการเมืองการปกครองรวมทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏผลอย่างชัดเจนในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.2 การเมืองยุคปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5

สมัยการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

ผลจากการเข้ามาของลัทธิล่าอาณานิคม และปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ ส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของการปกครอง และความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงได้ทำการปฏิรูปการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินในวันที่ 1 เมษายน 2435 หรือ ร.ศ.111 ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ คือ

- ทรงปฏิรูปการปกครองโดยการกำหนดให้มีการปกครองส่วนกลาง มีการจัดตั้งกระทรวง ทบวงกรม และนำเอาระบบบริหารราชการแบบแบ่งแยกโครงสร้างอำนาจหน้าที่ (Structural Functionalism) มาใช้ในการบริหารประเทศ นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้มีการปกครองส่วนภูมิภาค โดยทรงรวบรวมหัวเมืองให้เป็นหน่วยการปกครองใหม่เรียกว่า “มณฑล” และแบ่งส่วนความรับผิดชอบโดยแบ่งเป็นมณฑลเทศาภิบาล เมือง อำเภอตำบล หมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังทรงจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้น และเริ่มทดลองการกระจายอำนาจเป็นครั้งแรก ให้กับหน่วยการปกครองสุขาภิบาล

- ทรงทำการปฏิรูปในด้านสังคม และวัฒนธรรมอย่างชัดเจน เช่น การยกเลิกระบบไพร่ ทาส, การปรับปรุงด้านการศึกษา, การนำเอาวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ เช่น โทรเลข โทรศัพท์ รถไฟ และการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายการเข้าเฝ้า ซึ่งโดยรวมเรียกว่า เป็นกระบวนการพัฒนาให้เกิดความทันสมัยในด้านต่างๆ (Modernization) เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยเป็นอารายะประเทศ

หนึ่งในกระบวนการพัฒนาให้เกิดความทันสมัยที่สำคัญ ได้แก่ การที่พระราชนัด และขุนนางชั้นสูงได้เดินทางไปรับการศึกษาต่างประเทศ ซึ่งเมื่อได้เดินทางกลับมาก็ได้นำเอาแนวคิดและอารยธรรมทางตะวันตก รวมทั้งแนวคิดทางการเมืองการปกครองเข้ามาด้วยเช่นกัน ส่งผลให้เกิดแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกอันรวมไปถึงประเทศไทยด้วยเช่นกัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แก้ปัญหาโดยทำการปลดข้าราชการให้มีจำนวนน้อยลงเพื่อการประหยัด ทำให้ข้าราชการโดยเฉพาะทหารไม่พอใจ

ต่อมาภายหลัง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปลดข้าราชการออกมากขึ้นรวมทั้งบรรดานายทหารชั้นนำก็ถูกลดขั้นเงินเดือน ซึ่งแนวคิด และปัญหาดังกล่าวได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติ หรือการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยกลุ่มบุคคลที่เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” ส่งผลให้ประเทศไทยได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นรูปแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในวันที่ 24 มิถุนายน 2475

สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475 – พ.ศ.2490)

เป็นยุคของความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับกลุ่มผู้ปกครองเดิม ประกอบไปด้วย กลุ่มเจ้า และพวกขุนนาง และความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในคณะราษฎรด้วยกันเอง รวมทั้งสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในระยะห้าปีแรกของการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ปรากฏว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นหลายเหตุการณ์ อันมีผลนำไปสู่ความคลอนแคลนของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็น กรณีการนำเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ การเกิดการกบฏของกลุ่มนายทหาร และข้าราชการในต่างจังหวัดภายใต้การนำของพระองค์เจ้า บวรเดช อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในปี พ.ศ. 2476 การกบฏครั้งนี้ก็ถูกปราบปรามลง เจ้านายหลายพระองค์ต้องเสด็จนิราศไปประทับยังต่างประเทศ มีหลายคนในคณะกบฏต้องรับโทษจำคุก หลังจากนั้นไม่ถึงสองปี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปประทับอยู่ในประเทศอังกฤษ และทรงสละราชสมบัติ คณะราษฎรจึงได้ถวายราชบัลลังก์แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในเวลาต่อมา

ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2481 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากนั้น ทหารเริ่มมีอำนาจมากขึ้นเรื่อยๆ จอมพล ป. มีบทบาทอย่างมากในการสร้างประวัติศาสตร์ของเมืองไทย นโยบายที่สำคัญที่สุดคือ รัฐนิยม ซึ่งเป็นนโยบายรักชาติ แสดงออกโดยการรณรงค์ต่อต้านคนจีน และนโยบายสงครามที่เป็นมิตรกับญี่ปุ่นพร้อมกับประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา นโยบายดังกล่าวมีตั้งแต่โครงการรวมชาติ การสร้างเอกลักษณ์ของชาติ การสร้างความเป็นชาตินิยมทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม และความสนใจต่อผลประโยชน์ของสาธารณะ

สมัยเผด็จการอำนาจนิยม (พ.ศ.2490 – พ.ศ.2516)

เป็นยุคที่คณะทหาร และกองทัพได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองการปกครองประเทศ โดยการยึดอำนาจทำรัฐประหาร และถือว่าเป็นการดำเนินการปกครองของข้าราชการ โดยข้าราชการ และเพื่อข้าราชการ จนกระทั่ง มีการให้สมญาการปกครองในยุคนี้ว่าเป็น “ยุคอำมาตยาธิปไตย” โดยมีการรัฐประหารเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน

สมัยประชาธิปไตยเบ่งบาน (พ.ศ.2516 – พ.ศ.2519)

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองยุคใหม่ของไทยที่มีนัยสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการลุกฮือของประชาชนเป็นจำนวนมาก เพื่อต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร ถือได้ว่าการลุกฮือดังกล่าวเป็นการเปิดประวัติศาสตร์บทใหม่ทางการเมืองไทยในยุคหลังการเปลี่ยนแปลง 24 มิถุนายน 2475 โดยมีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น วันมหาวิปโยค วันมหาปิติ การปฏิวัติ 14 ตุลาคม การปฏิวัติของนักศึกษา โดยมีสาเหตุสำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องของนักศึกษา และประชาชนในประเด็นเรื่องรัฐธรรมนูญ ปัญหาทางเศรษฐกิจ รวมทั้งปัญหาการดูแลอำนาจของกลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจ นำมาซึ่งการรวมกลุ่มกันของนักศึกษา และประชาชนที่ไม่พอใจ จนผลสุดท้ายกลายเป็นการประท้วงที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากไม่ต่ำกว่าห้าแสนคน เหตุการณ์ทั้งหมดเริ่มตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม 2516 และสิ้นสุดลงวันที่ 16 ตุลาคม 2516 แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเองเลือด คือ วันอาทิตย์ที่

14 ตุลาคม 2516 จึงได้ขนานนามเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งนั้นว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โดยมีผู้เสียชีวิตประมาณ 80 คน และทรัพย์สิน มีการเผาอาคารราชการ การทำลายสัญลักษณ์จรรยา ฯลฯ ผลสุดท้ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงออกโทรทัศน์รับสั่งว่า “วันนี้เป็นวันมหาวิปโยค” และได้รับสั่งให้ทุกฝ่ายกลับไปสู่ความสงบ หยุดยั้งการรบราฆ่าฟันกันเอง

เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องจากกรณี 14 ตุลาคม 2516 ภายหลังจากได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญตามความต้องการของประชาชน ได้เกิดอิสระ และเสรีภาพ ทั้งทางด้านความคิด และในทางการเมืองและการปกครองอย่างสูง นำมาสู่การเรียกร้อง และการชุมนุมประท้วงอย่างต่อเนื่องจนเกินขอบเขต ในขณะเดียวกันกลุ่มนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทอย่างมากในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ก็มีอิสระเสรีภาพอย่างมากจนเกินขอบเขตเช่นกัน โดยเฉพาะประเด็นความสนใจในงานวรรณกรรมของพวกหัวก้าวหน้า และพวกซ้ายจัดเช่นงานของเหมาเจ๋อตุง หรือแนวคิดทางด้านสังคมนิยม

ประเด็นดังกล่าวได้สร้างโอกาสให้แก่กลุ่มที่เสียผลประโยชน์ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม กลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง โดยการกล่าวหาว่ากลุ่มนักศึกษาที่สนใจแนวคิดด้านสังคมนิยมเป็น คอมมิวนิสต์ และต้องการที่จะล้มล้างระบบประชาธิปไตยและราชวงศ์ นำมาซึ่งการล้อม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการใช้กำลังอาวุธ จนเสียชีวิตไปไม่น้อย แต่ที่น่าตระหนก และสังเวชใจ คือ วิธีการอันทารุณที่กระทำต่อนิสิตนักศึกษา การแขวนคอ การเผาโดยใช้ยางรถยนต์เป็นเชื้อ การรุมฆ่า ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นจุดต่างดำในประวัติศาสตร์การเมืองไทยจนถึงปัจจุบัน

สมัยกึ่งประชาธิปไตยหรือยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2520 – พ.ศ.2550)

ประชาธิปไตยครึ่งใบ คือ การประนีประนอมระหว่างเผด็จการกับประชาธิปไตย สืบเนื่องจากยุคสมัยการแบ่งบานของประชาธิปไตยเป็นต้นมา ทำให้ประชาธิปไตยอย่างสุด ๆ ไม่เป็นที่ ยอมรับของสังคม ในขณะเดียวกัน สังคมก็ไม่สามารถยอมรับการปกครองในระบอบเผด็จการได้อีก ระบอบการปกครองจึงมีทั้งกลุ่มอำนาจเผด็จการ และกลุ่มประชาธิปไตยอยู่ด้วยกัน ซึ่งมีเหตุผลจาก

■ ประการแรก เป็นอุบายของรัฐบาลที่ประสงค์จะครองอำนาจให้ยาวนาน ที่สุดโดยกำหนดในรัฐธรรมนูญในประเด็นสำคัญที่สุด 2 ประเด็น คือ

— นายกรัฐมนตรีไม่ต้องผ่านการรับเลือกตั้งเป็น ส.ส.

— ข้าราชการประจำ และทหารจะดำรงตำแหน่งข้าราชการประจำ และดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปพร้อมๆ กันได้ในชั่วขณะหนึ่งภายใต้บทเฉพาะกาล หลังจากนั้น จะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งการลดอำนาจของวุฒิสภาที่มาจาก การเลือกตั้งลงไป

■ ประการที่สอง กลุ่มผู้นำเหล่านี้จะยังคงมีบทบาทสำคัญต่อไปในทางการเมืองไทยในยุคประชาธิปไตยครึ่งใบเป็นความพยายามในการแบ่งสรรอำนาจ และการใช้อำนาจ ร่วมกันระหว่างฝ่ายข้าราชการประจำกับฝ่ายนักการเมือง การผสมผสานในการใช้อำนาจทางการเมือง ดังกล่าวยังคงดำรงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มหัวอำนาจ โดยเฉพาะในฝ่ายข้าราชการประจำ

ความขัดแย้งดังกล่าวได้ประทุให้เห็นจากความพยายามในการทำรัฐประหารหลายครั้ง แต่ไม่ประสบความสำเร็จจนกระทั่งความความขัดแย้งได้ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญตามมา คือ

รัฐประหาร กุมภาพันธ์ 2534 (พฤษภาทมิฬ)

เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ในช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งมีหลักในการบริหารบ้านเมืองในลักษณะที่เรียกว่า “ธุรกิจการเมือง” หรือ รูปแบบชนาธิปไตย มีการทุจริตคอร์รัปชันอย่างสูง จนทำให้เกิดความหวั่นวิตกกังวลไปว่า จะนำประเทศไปสู่ความหายนะ เพราะพันธะผูกพันที่ทำกับบรรษัทต่างชาติในโครงการใหญ่ๆ รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองกับกองทัพก่อให้เกิดความตึงเครียดทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนตำแหน่งในกองทัพบก ซึ่งมีผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองส่งผลให้ทหารเข้ามาทำการแทรกแซง โดยทำการรัฐประหารของคณะที่เรียกตนเองว่า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ซึ่งมีเหตุผลในการรัฐประหาร ดังนี้

- มีการทุจริตคอร์รัปชันในบรรดารัฐมนตรีร่วมรัฐบาลอย่างกว้างขวาง
- ข้าราชการการเมืองรังแกข้าราชการประจำ
- รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา
- มีการพยายามทำลายสถาบันทหาร
- บิดเบือนคดีวันลอบสังหารซึ่งมีจุดมุ่งหมายล้มล้างสถาบัน

พระมหากษัตริย์

อย่างไรก็ตาม ผลจากการที่ประชาชนได้เคยสัมผัสกับเหตุการณ์นองเลือดมาแล้ว 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2516 และ พ.ศ. 2519 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชาวไทยไม่ต้องการรัฐบาลที่ได้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม และเป็นเผด็จการทหาร ส่งผลให้เกิดการชุมนุมประท้วงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วยหลายชนชั้น โดยมีข้อสังเกต คือ มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเป็นชนชั้นกลาง ทำงานภาคเอกชน มีโทรศัพท์มือถือ ขับรถเก๋งส่วนตัว ซึ่งเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “มีอ้อมมือถือ” ผลที่สุด การประท้วงเรียกร้องของประชาชนก็นำไปสู่การปะทะกับกำลังของเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดการใช้กำลังเข้าปราบปรามประชาชน จนมีการเสียชีวิตตามตัวเลขของทางราชการกว่า 40 คน แต่ที่หายสาบสูญมีจำนวนมาก เหตุการณ์สงบลงโดยพระบารมีปกเกล้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคืนวันที่ 20 พฤษภาคม 2535

ผลที่ตามมาภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ คือ การปฏิรูปการเมือง และการปกครอง รวมทั้งการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ฉบับที่ 16 อันถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่เคยจัดทำรัฐธรรมนูญ

เหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549

เป็นรัฐประหารครั้งที่ 10 ในประเทศไทย เกิดขึ้นในคืนวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ซึ่งมีพลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะ โดยได้มีการยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร รักษาการนายกรัฐมนตรี แล้วประกาศกฎอัยการศึก

ทั่วราชอาณาจักรรัฐประหารครั้งนี้เกิดขึ้นก่อนการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งมีกำหนดจัดขึ้นในเดือนตุลาคม และนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ดำเนินมายาวนานนับตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2548

รัฐประหารดังกล่าวไม่มีการเสียเลือดเนื้อ และไม่มียางานผู้ได้รับบาดเจ็บ ปฏิบัติจากนานาชาตินั้น มีตั้งแต่การวิพากษ์วิจารณ์โดยประเทศเช่นออสเตรเลีย การแสดงออกถึงความความเป็นกลางโดยประเทศเช่นสาธารณรัฐประชาชนจีน ไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นอย่าง สหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าประเทศไทยเป็นพันธมิตรนอกนาโต และกล่าวว่าการก่อรัฐประหารนั้น "ไม่มีเหตุผลที่ยอมรับได้" ภายหลังรัฐประหาร คปค. ได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว โดยมี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

เหตุการณ์ดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นมาจากความขัดแย้งทางด้านความคิดของ ประชาชนชาวไทยแบ่งออกเป็น 2 ขั้วอย่างชัดเจน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งไม่พอใจการบริหารงานของ รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ในประเด็นต่างๆ ส่งผลให้มีการชุมนุมประท้วง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง สนับสนุนการทำงานของรัฐบาล ดังนั้น จึงเกิดการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมที่สนับสนุน และ คัดค้าน และมีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงของเหตุการณ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสาเหตุดังกล่าว กลุ่มทหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) จึงเข้ามายึดความขัดแย้ง โดยอ้างเหตุผลในการรัฐประหาร ดังนี้

- การบริหารราชการแผ่นดินโดยรัฐบาลรักษาการปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝ่าย สลายความรู้รักสามัคคีของชนในชาติ

- การบริหารราชการแผ่นดินอันส่อไปในทางทุจริต ประพฤติมิชอบ อย่างกว้างขวาง หน่วยงาน องค์กรอิสระ ถูกครอบงำทางการเมือง

- การหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของปวงชนชาวไทยบ่อยครั้ง

การรัฐประหารดังกล่าว นำมาซึ่งการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้บัญญัติใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 17 ขณะเดียวกันก็ได้ทำการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 18 ซึ่งมีแนวคิดจะให้เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด และสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด

3.3 สถาบันทางการเมืองของไทย

สถาบันทางการเมืองของไทยที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันฝ่ายบริหาร และระบบราชการ สถาบันตุลาการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สถาบันพระมหากษัตริย์ (Monarchy or Royal Autocracy)

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน จากประวัติศาสตร์การเมืองไทยจะเห็นได้ว่า บทบาทของพระมหากษัตริย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป จากเริ่มแรกพระมหากษัตริย์อยู่ในลักษณะ “พ่อขุน” มาสู่พระมหากษัตริย์เป็น “สมมติเทพ” จนเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในปี พ.ศ.2475 บทบาทของพระมหากษัตริย์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยมีอำนาจในการปกครองประเทศกลับไปเป็นอยู่เหนือการเมือง ดำรงฐานะเป็นสัญลักษณ์ของประเทศแทน ซึ่งสามารถกล่าวถึงบทบาทของพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนี้

1. พระมหากษัตริย์ในบทบาทประมุขแห่งรัฐ

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังเห็นได้จากในมาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่มีบทบัญญัติรับรองความเป็นประมุขของพระมหากษัตริย์ไว้ว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” สิ่งที่แสดงให้เห็นบทบาทในฐานะการเป็นประมุขแห่งรัฐ มีดังนี้

1.1 ทรงเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ จากการบัญญัติในมาตรา 8 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ว่า “องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้” และวรรคสองบัญญัติว่า “ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ ในทางใดๆ มิได้” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือความรับผิดชอบทางการเมืองทั้งปวง และทรงอยู่เหนือการวิพากษ์วิจารณ์ในทุกกรณี รวมทั้งพระมหากษัตริย์ทรงได้รับการเทิดไว้ในฐานะเป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจ โดยในมาตรา 3 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” อันแสดงถึงว่าทรงใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยผ่านองค์การของรัฐ อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านรัฐบาล และอำนาจตุลาการผ่านศาล รวมทั้งทรงเป็นตัวแทนของชาติในฐานะประมุขแห่งรัฐในการมีสัมพันธไมตรีกับต่างชาติ และในฐานะประธานในงานราชประเพณีต่างๆ เช่น จรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ถวายผ้าพระกฐิน เป็นต้น

1.2 ทรงอยู่ในฐานะจอมทัพไทย แม้ว่าตำแหน่งจอมทัพไทยจะหมายถึง การเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกองทัพไทย เหนือกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ แต่พระมหากษัตริย์ก็ได้ทรงบังคับบัญชา และสั่งการกองทัพแต่ประการใด เพราะแม้พระมหากษัตริย์จะทรงมีพระราชอำนาจในการมีพระบรมราชวินิจฉัยและพระบรมราชโองการ ก็จะต้องกระทำผ่านนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

1.3 ทรงอยู่ในฐานะพุทธมามกะ และอัครศาสนูปถัมภก พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่ทุกศาสนา แม้พระองค์จะนับถือศาสนาพุทธ และยึดมั่นในแนวทางพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์ไทยทรงเสด็จพระราชดำเนินไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาของทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็นคริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู หรือศาสนาพุทธในนิกายอื่นๆ

1.4 ทรงอยู่เหนือการเมือง และทรงดำรงความเป็นกลางทางการเมือง โดยไม่ทรงฝักใฝ่พรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองใด จึงทำให้พระมหากษัตริย์ และ

พระบรมวงศานุวงศ์ (ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นโดยกำเนิดหรือโดยการแต่งตั้งก็ตาม) มิต้องทรงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

1.5 ทรงไม่ต้องรับผิดชอบในพระบรมราชโองการ หรือการกระทำในพระปรมาภิไธย หากเกิดความเสียหาย หรือบกพร่องจากการกระทำนั้น เพราะในทางปฏิบัติแล้วพระมหากษัตริย์จะมีพระบรมราชโองการ หรือพระปรมาภิไธยในเรื่องการบริหารการปกครอง เมื่อมีผู้นำความขึ้นกราบบังคมทูล และมีรัฐมนตรี หรือบุคคลตามกฎหมายกำหนดเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ฉะนั้น เมื่อพระมหากษัตริย์ลงพระปรมาภิไธยแล้ว ผู้รับสนองพระบรมราชโองการจะเป็นผู้รับไปปฏิบัติ หากเกิดความเสียหายใดๆ ผู้รับสนองพระบรมราชโองการจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

2. พระมหากษัตริย์กับพระราชอำนาจตามกฎหมาย

2.1 พระมหากษัตริย์เป็นที่มาแห่งเกียรติยศ ในการสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งจะพระราชทานให้กับผู้ที่ทำคุณงามความดีให้กับส่วนรวม โดยผู้ที่ได้รับเกิดความภาคภูมิใจ และช่วยกระตุ้นให้คนทั่วไปเกิดความมุมานะที่จะปฏิบัติตนให้เป็นคนดีเสียสละเพื่อส่วนรวม

2.2 ทรงมีอำนาจในการเลือก แต่งตั้ง และถอดถอนองคมนตรี ซึ่งคณะองคมนตรีมีจำนวนทั้งสิ้น 19 คน ประกอบด้วย ประธานองคมนตรี 1 คน และองคมนตรีอื่นอีกไม่เกิน 18 คน ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา (โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารราชการ) เช่น เรื่องร่างกฎหมายที่นายกรัฐมนตรีทูลเกล้าฯ เสนอฎีการ้องทุกข์ของราษฎร ฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษในคดีอาญา เป็นต้น และทำหน้าที่เหมือนเป็นคณะกรรมการองคมนตรีถวายพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเป็นคณะทำงานในโครงการต่างๆ อันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วย

3. พระมหากษัตริย์กับพระราชสถานะและพระราชอำนาจตามประเพณีการปกครอง

พระราชสถานะและพระราชอำนาจในกรณีนี้เกิดขึ้นจากธรรมเนียมปฏิบัติ (convention) ซึ่งได้แก่

3.1 พระราชอำนาจในภาวะวิกฤติ กล่าวคือ เมื่อเกิดวิกฤติร้ายแรงทางการเมืองถึงขั้นมีการเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 หรือวันที่ 17-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ก็ดี จะเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเข้ามาระงับเหตุร้อนให้กลับเย็นลงได้อย่างอัศจรรย์

3.2 พระราชอำนาจพิจารณาฎีการ้องทุกข์ ประเพณีการถวายฎีการ้องทุกข์จากราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนมีมานานกว่า 800 ปี นับตั้งแต่ครั้งสุโขทัยเป็นราชธานี พระมหากษัตริย์ทรงรับฎีกาและดำเนินการแก้ทุกข์ โดยการประสานงานกับส่วนราชการต่างๆ ที่รับผิดชอบ

สถาบันนิติบัญญัติ (Legislature) หรือรัฐสภา (Parliament)

สถาบันนิติบัญญัติหรือรัฐสภา (Parliament) มาจากคำว่า parler ในภาษาฝรั่งเศส แปลว่า การพูด การเจรจาต่อรอง ดังนั้น รัฐสภาจึงเป็นสถานที่ หรือสถาบันการเมืองเพื่อการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐ สถาบันนิติบัญญัติหรือรัฐสภาเป็นองค์กรที่

ใช้อำนาจนิติบัญญัติ มีหน้าที่ในการตรากฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร และอนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้รัฐสภา ประกอบด้วย

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 480 คน โดยมีสมาชิก

2 ประเภท คือ

ก. สมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยมาจากการออกเสียงลงคะแนนของประชาชนโดยตรง และลับ จำนวน 400 คน ในแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 – 3 คน ซึ่งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกได้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีในเขตนั้น

ข. สมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 80 คน แบ่งเป็น 8 กลุ่มจังหวัด และให้แต่ละกลุ่มจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยแต่ละเขตเลือกตั้งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน ซึ่งพรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดยต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง และเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียวไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง (เว้นกรณียุบสภาที่ให้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียวไม่น้อยกว่า 30 วัน) ไม่จำเป็นต้องจบปริญญาตรี และสามารถหาเสียงเลือกตั้งได้

สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1) การออกกฎหมาย ได้แก่ การจัดทำ แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกพระราชบัญญัติ ตลอดจนแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

1.2) การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยการตั้งกระทู้ถาม การเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล หรือทั้งคณะ และการพิจารณาอนุมัติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

1.3) การให้ความเห็นชอบเรื่องสำคัญๆ เช่น การเลือกบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การอนุมัติพระราชกำหนด เป็นต้น

1.4) การแต่งตั้งคณะกรรมการสามัญ เพื่อกระทำการพิจารณา สอบสวน หรือศึกษาเรื่องอันอยู่ในอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร แล้วรายงานต่อสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎรจะต้องเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มาดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร 1 คน และรองประธานสภาผู้แทนราษฎรไม่เกิน 2 คน โดยมีหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจการในทางของสภาผู้แทนราษฎร ส่วนการแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้าน ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาพรรคการเมือง แต่ไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

2. วุฒิสภา (ส.ว.)

ประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 150 คน โดยมีสมาชิก 2 ประเภท คือ

ก. สมาชิกที่มีจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด จังหวัดละ 1 คน ให้ถือว่าเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้ 1 เสียง โดยใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

ข. สมาชิกที่มาจากการสรรหา เท่ากับจำนวนรวมข้างต้น หักด้วยจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง โดยให้คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา อันประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประธานกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มอบหมายจำนวน 1 คน และตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดมอบหมายจำนวน 1 คน เป็นกรรมการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมจากผู้ได้รับการเสนอชื่อจากองค์กรต่างๆ ในภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาชีพ และภาคอื่นที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานมาเป็นสมาชิกวุฒิสภา

สมาชิกวุฒิสภา มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 6 ปี โดยต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปีบริบูรณ์ในวันสมัครเลือกตั้งหรือวันที่ได้รับการเสนอชื่อ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่า 1 วาระไม่ได้

วุฒิสภาจะต้องเลือกสมาชิกวุฒิสภาให้มาดำรงตำแหน่งเป็นประธานวุฒิสภา 1 คน และรองประธานวุฒิสภาไม่เกิน 2 คน โดยมีหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจการในงานของวุฒิสภา

วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้

- 2.1) การกลั่นกรองกฎหมาย
- 2.2) การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน
- 2.3) การเลือก การแต่งตั้ง ให้คำแนะนำ หรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด
- 2.4) การถอดถอนบุคคล (เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น) ออกจากตำแหน่ง ในกรณีที่มีพฤติการณ์ร้ายแรง ผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ เป็นต้น
- 2.5) การมีมติให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง
- 2.6) การแต่งตั้งกรรมการสามัญ เพื่อกระทำการพิจารณา พิเคราะห์ สอบสวน หรือศึกษาเรื่องอันอยู่ในอำนาจของวุฒิสภา แล้วรายงานต่อวุฒิสภา

สถาบันฝ่ายบริหาร (Executive) และระบบราชการ (Bureaucracy)

สถาบันฝ่ายบริหาร (Executive) หรือคณะรัฐมนตรี (Cabinet) หรือรัฐบาล (Government) เป็นองค์การฝ่ายบริหาร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและบริหารราชการแผ่นดินตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย

นายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าคณะรัฐมนตรี จะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเสียงสนับสนุนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งต้องเป็นการลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรก นายกรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่า 8 ปีไม่ได้

รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอบุคคลที่สมควรแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี ต่อพระมหากษัตริย์เพื่อให้ทรงแต่งตั้ง จำนวนไม่เกิน 35 คน (ไม่รวมนายกรัฐมนตรี) ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้

ก. อำนาจหน้าที่ทางการบริหาร ได้แก่ อำนาจในการกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ หรืออำนาจในการบริหารประเทศ และอำนาจในการดำเนินการหรือปฏิบัติงานหรือการทำงานตามนโยบายที่กำหนด

ข. อำนาจในการออกกฎหมาย ได้แก่ อำนาจในการออกพระราชกำหนด และพระราชกฤษฎีกา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานของคณะรัฐมนตรี

รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีใช้อำนาจหน้าที่ทางบริหาร หรือการทำงานตามนโยบายที่กำหนดหรือที่แถลงต่อรัฐสภาผ่านกลไกของรัฐ ซึ่งก็คือ ระบบราชการ อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหลายที่ปฏิบัติงานอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรม กอง แผนกต่างๆ โดยมีรัฐมนตรีรับผิดชอบงานกระทรวง กรม นั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การบริหารประเทศ หรือการทำงานในฐานะฝ่ายบริหาร รัฐบาลจะแบ่งการบริหารราชการส่วนกลาง ซึ่งเป็นการใช้อำนาจบริหารแบบ “รวมอำนาจ” ออกเป็นกลุ่มๆ ตามภารกิจในรูปของกระทรวง ทบวง กรม กอง และแผนก โดยจัดกลุ่มงานที่มีลักษณะเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์กันไว้ในกระทรวง หรือกรมเดียวกัน เพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติงาน และการให้บริการประชาชนนั้น

ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2545 เป็นต้นมาได้มีการปฏิรูประบบราชการ โดยการปรับปรุงโครงสร้าง และวิธีการบริหารราชการส่วนกลางขึ้นใหม่ ให้มีกระทรวง หรือหน่วยงานที่เทียบเท่ากระทรวง จำนวน 20 กระทรวง ซึ่งเป็นการจัดตามภารกิจของกลุ่มงานแต่ละด้าน เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการกลุ่มงานในแต่ละด้าน

ในส่วนการบริหารส่วนภูมิภาคนั้น เป็นการใช้อำนาจบริหารแบบ “แบ่งอำนาจ” ประกอบด้วย

1. จังหวัด เป็นหน่วยราชการส่วนภูมิภาค เกิดจากการรวมอำเภอต่างๆเข้าด้วยกัน โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากนายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล คณะรัฐมนตรี กระทรวง กรม มาปฏิบัติการให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและประชาชน และเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการฝ่ายบริหารซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัด และรับผิดชอบในราชการจังหวัดและอำเภอ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสังกัดกระทรวงมหาดไทย

2. อำเภอ เป็นหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาค แต่ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลเหมือนจังหวัด โดยมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการในจังหวัด

และรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอ ซึ่งนายอำเภอสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ในส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นการใช้อำนาจบริหารแบบ “กระจายอำนาจ” โดยรัฐได้มอบอำนาจและความรับผิดชอบในกิจกรรมบางอย่างให้ท้องถิ่นดำเนินการ และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับลักษณะที่ประชาชนเข้าร่วมกำหนดนโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เป็นองค์กรที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และมีสิทธิตามกฎหมายในการดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งมีอำนาจอิสระพอสมควรในการจัดทาและใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันนี้การปกครองส่วนท้องถิ่นมีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบปกติ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

สถาบันตุลาการ (Judiciary) หรือศาล (Court)

สถาบันตุลาการ หรือศาล มีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีหรือวินิจฉัยข้อพิพาท ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยหลักการแล้ว ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้จัดระบบศาลไทย ให้ประกอบด้วย

1. ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court) ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ (หมายถึง คดีที่มีการโต้แย้งว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชกำหนดใดมีเนื้อหาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และคดีที่มีการโต้แย้งกันว่ากฎหมายในรูปแบบพระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือพระราชกำหนดที่ประกาศใช้แล้วขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ) พิจารณาพิพากษาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอมาในประเด็นต่อไปนี้ การจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินซึ่งประกอบด้วยข้อความที่เป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริง รวมทั้งพิจารณาวินิจฉัยความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด และมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 8 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคล ดังต่อไปนี้

ก. ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 3 คน

ข. ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน

ค. ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์อย่างแท้จริง โดยได้รับการสรรหาและคัดเลือกจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 2 คน

ง. ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือ สังคมศาสตร์อื่น ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริง โดยได้รับการสรรหาและคัดเลือกจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 2 คน

ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 9 ปี นับจากวันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และดำรงตำแหน่งได้เพียง 1 วาระ

2. ศาลยุติธรรม (Court of Law) ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลอื่น ซึ่งศาลยุติธรรมมี 3 ชั้น คือ

2.1 ศาลชั้นต้น (Court of Original Jurisdiction) มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งเป็นการทำหน้าที่พิจารณาคดีเป็นชั้นแรก โดยแยกเป็นศาลชั้นต้นทั่วไปสำหรับกรุงเทพมหานคร ศาลชั้นต้นทั่วไปสำหรับจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ศาลพิเศษ และศาลชำนาญพิเศษ

2.2 ศาลอุทธรณ์ (Appellate Court) มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น (การอุทธรณ์คดีนั้นไม่ใช่อุทธรณ์ได้ทุกคดีขึ้นอยู่กับว่าคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือไม่) รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

2.3 ศาลฎีกา (Supreme Court) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณา และวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษา ประกอบด้วย ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน โดยได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับและให้เลือกเป็นรายคดี

3. ศาลปกครอง (Administrative Courts) ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งศาลปกครองแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด

4. ศาลทหาร (Military Courts) ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร และคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งการแต่งตั้งและการให้ ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งศาลปกครองแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลทหารชั้นต้น (ประกอบด้วย ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพฯ และศาลประจำ

หน่วยทหาร) ศาลทหารกลาง (คือ ศาลอุทธรณ์ของทหาร) และศาลทหารสูงสุด (คือ ศาลฎีกาของทหาร)

การถ่วงดุลอำนาจและการตรวจสอบ

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรฝ่ายบริหาร และองค์กรฝ่ายตุลาการมีความสัมพันธ์ในเชิงการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ดังนี้

ก. องค์กรฝ่ายตุลาการตรวจสอบ ควบคุม หรือถ่วงดุลองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ โดยกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และคดีทั่วไป

ข. องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติตรวจสอบ ควบคุม หรือถ่วงดุลองค์กรฝ่ายตุลาการ โดยกระบวนการควบคุม อนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และการถอดถอนจากตำแหน่ง

ค. องค์กรฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรีหรือคณะรัฐบาล ถ่วงดุลอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ โดยการยุบสภา ซึ่งเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี ซึ่งจะทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติสิ้นสุดวาระก่อนครบกำหนด ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ฝ่ายบริหารเองต้องพ้นจากตำแหน่ง และรักษาการไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ามารับหน้าที่ เหตุการณ์ที่สำคัญที่จะนำไปสู่การยุบสภา ได้แก่

1. มีการขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น ฝ่ายบริหารเสนอร่างกฎหมายสำคัญสู่สภา แต่ฝ่ายนิติบัญญัติไม่เห็นด้วย
2. มีการขัดแย้งระหว่างสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภาในการจัดทำกฎหมายสำคัญ
3. มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งยังไม่ทราบว่าจะประชาชนเห็นด้วยกับฝ่ายที่ขอให้แก้ไขหรือไม่
4. ต้องการเร่งกำหนดเลือกตั้งใหม่เร็วขึ้นในขณะที่ฝ่ายบริหารกำลังได้รับคะแนนนิยมจากประชาชน
5. สมาชิกสภา กำลังจะลงมติหรือเข้าชื่อกันลงมติไม่ไว้วางใจฝ่ายบริหาร จึงสมควรให้ประชาชนตัดสิน
6. เกิดปัญหาไม่อาจตั้งรัฐบาลได้ หรือต้องตั้งในรูปรัฐบาลผสมจากหลายพรรคมากเกินไป จึงยุบสภาเพื่อจัดการเลือกตั้งใหม่อีกหน

ง. องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาทำหน้าที่ถ่วงดุลฝ่ายบริหาร โดย

1. การให้ความเห็นชอบบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี โดยประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี
2. คณะรัฐมนตรีที่เข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา โดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ
3. การตั้งกระทู้ถาม ทั้งกระทู้ทั่วไป และกระทู้ถามสด
4. การเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล

จ. องค์การฝ่ายตุลาการถ่วงดุล และตรวจสอบองค์กรฝ่ายบริหาร โดยกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การวินิจฉัยข้อพิพาทคดีปกครอง และคดีทั่วไป

3.4 สภาพการเมืองของประเทศไทย

วิกิพีเดีย (2559) การเมืองไทยปัจจุบันอยู่ในระบอบเผด็จการทหาร ซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ และพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและเป็นนายกรัฐมนตรี คสช. ออกประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาบางประเภท และกรณีฝ่าฝืนคำสั่ง คสช. (ประกาศที่ 37)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งถูกเลิกไปแล้ว ประเทศไทยปกครองระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ และประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเป็นประมุขแห่งรัฐ และนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ส่วนฝ่ายตุลาการเป็นอิสระจากการถ่วงดุลอำนาจ ฝ่ายบริหารมีนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขแห่งอำนาจ ฝ่ายนิติบัญญัติของไทยอยู่ในระบบสภาคู่แบ่งออกเป็นวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายตุลาการ มีศาลเป็นองค์กรบริหารอำนาจ

ส่วนใหญ่ประเทศไทยมีระบบพรรคการเมืองเป็นระบบหลายพรรค กล่าวคือ ไม่มีพรรคการเมืองใดสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้อย่างเด็ดขาด จึงต้องจัดตั้งรัฐบาลผสมปกครองประเทศตั้งแต่โบราณกาล ราชอาณาจักรไทยอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อย่างไรก็ตาม หลังจากการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ประเทศไทยจึงอยู่ภายใต้การปกครองระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเขียนฉบับแรกถูกร่างขึ้น อย่างไรก็ตาม การเมืองไทยยังมีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มการเมืองระหว่างอภิชนหัวสมัยเก่า และหัวสมัยใหม่ ข้าราชการ และนายพล ประเทศไทยเกิดรัฐประหารหลายครั้ง ซึ่งมักเปลี่ยนแปลงให้ประเทศไทยอยู่ภายใต้อำนาจของคณะรัฐประหารชุดแล้วชุดเล่า จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญและกฏบัตรรวมแล้ว 19 ฉบับ (นับรวมฉบับปัจจุบัน) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไร้เสถียรภาพทางการเมืองอย่างสูง หลังรัฐประหารแต่ละครั้ง รัฐบาลทหารมักยกเลิกรัฐธรรมนูญที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว

4. การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

4.1 การปรับตัวของการเมืองไทยเพื่อสู่สากล

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2556 : ๕๗) มีแนวคิดที่เชื่อมต่อนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมือง เตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหาร

จัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในมิติการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญ และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในประเด็นต่างๆ ที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ดังนี้

1. การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชนสู่สังคมที่มีคุณภาพ สามารถจัดการความเสี่ยงและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1.1 การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส ยึดประโยชน์ส่วนรวม และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการพัฒนาประเทศ

1.2 การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร มีโอกาส และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน

2. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ทิศทางการเติบโตในรูปแบบใหม่ ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง เพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการในภาคการผลิตและบริการ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้ประกอบการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และผู้ประกอบการในภาคเกษตรให้ใช้ภูมิปัญญาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับสู่การผลิต และการให้บริการบนฐานความรู้ และที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้มีการเชื่อมโยงกับประเทศใน

ภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานการพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ประกอบด้วย

2.1 การสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานที่มีความมั่นคง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกัน ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ภาคเกษตรสามารถพึ่งตนเองและเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง

2.2 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา ภายใต้ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวย และระบบการแข่งขันที่เป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างการค้า และการลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งภายใน และต่างประเทศ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขาบริการที่มีศักยภาพ พัฒนาภาคอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรมฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์ ควบคู่ไปกับการปฏิรูปกฎหมาย และกฎระเบียบต่างๆ และบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศที่เข้มแข็ง และขยายตัวอย่างมีคุณภาพ

2.3 การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศกับความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความร่วมมือแบบหุ้นส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืนและยึดผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค สร้างปฏิสัมพันธ์ในความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างสร้างสรรค์ เตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนาภายในประเทศตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแล รักษาและใช้ประโยชน์ การปรับกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ สร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีประชาคมโลกเพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกัน สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตให้คนในสังคมไทย

บทสรุป

ตั้งแต่โบราณกาล ราชอาณาจักรไทยอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช จนหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปีพ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อย่างไรก็ตาม การเมืองไทยยังมีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มการเมืองระหว่างอภิชนหัวสมัยเก่าและหัวสมัยใหม่ ข้าราชการ และทหาร ประเทศไทยเกิดรัฐประหารหลายครั้ง ซึ่งมักเปลี่ยนแปลงให้ประเทศไทยอยู่ภายใต้อำนาจของคณะรัฐประหารชุดแล้วชุดเล่า จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญและกฎบัตรรวมแล้ว 19 ฉบับ (นับรวมฉบับปัจจุบัน) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไร้เสถียรภาพทางการเมืองอย่างสูง หลังรัฐประหารแต่ละครั้ง รัฐบาลทหารมักยกเลิกรัฐธรรมนูญที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว

คำศัพท์น่ารู้

การเมือง (Political) หมายถึง การที่บุคคลใดหรือกลุ่มใดในสังคม ซึ่งอาจมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดกันก็ตาม หรือมีความเห็นเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ตามมาทำการต่อสู้เพื่อสรรหาบุคคลมาทำหน้าที่ในการปกครอง และเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะให้เขาสามารถตัดสินใจในเรื่องของส่วนรวมได้โดยชอบธรรม

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participant Political) มีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ

ประการแรก การเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ (Formal action) หมายถึง รัฐหรือองค์กรของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายของทางราชการที่มีมาตรฐานในการควบคุม หรือมีหลักประกันในขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจน เช่น การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน การแสดงประชามติ การริเริ่มเสนอกฎหมายของประชาชน การให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองออกจากตำแหน่งเป็นกรณีพิเศษ การร่วมแสดงความคิดเห็นหรือการทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น

ประการที่สอง การเข้าร่วมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal action) หมายถึง รัฐหรือองค์กรของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ รัฐหรือหน่วยงานของรัฐจะไม่เข้าไปควบคุมหรือกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการ เว้นแต่เป็นการอำนวยความสะดวกหรือป้องกันมิให้เกิดเหตุวุ่นวาย หรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เช่น การเดินขบวน การจลาจล การชุมนุมฟังการปราศรัย เป็นต้น

สถาบันพระมหากษัตริย์ (Monarchy or Royal Autocracy) หมายถึง สถาบันทางการเมืองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานจากประวัติศาสตร์การเมืองไทย ซึ่งบทบาทของพระมหากษัตริย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเริ่มแรกพระมหากษัตริย์อยู่ในลักษณะ “พ่อขุน” มาสู่พระมหากษัตริย์เป็น “สมมติเทพ” จนเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในปี พ.ศ.2475 บทบาทของพระมหากษัตริย์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยมีอำนาจในการปกครองประเทศกลับไปเป็นอยู่เหนือการเมือง ดำรงฐานะเป็นสัญลักษณ์ของประเทศแทน

สถาบันตุลาการ (Judiciary) หรือศาล (Court) มีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีหรือวินิจฉัยข้อพิพาท ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งระบบศาลไทย ประกอบด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร

คำถามฝึกคิดวิเคราะห์

1. ท่านคิดว่าการเมืองคืออะไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าสภาพการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการเมืองโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบทดสอบ

1. สาเหตุที่ประวัติศาสตร์ชาติไทยเริ่มในสมัยสุโขทัย
 - ก. มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
 - ข. มีภาษาเป็นของตนเอง
 - ค. ไม่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่น
 - ง. ถูกต้องทุกข้อ
 - จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

2. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในสมัยอาณาจักรสุโขทัย
 - ก. เป็นการปกครองแบบปิตุราชาประชาธิปไตย
 - ข. มีระบบศักดินา
 - ค. ใช้การปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก”
 - ง. พ่อขุนเป็นผู้อำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียว
 - จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

3. พระมหากษัตริย์พระองค์แรกของสมัยอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาคือพระองค์ใด
 - ก. พระเจ้าอู่ทอง
 - ข. เจ้าสามพระยา
 - ค. พระเจ้าข้างเฝือก
 - ง. พระเจ้าเสือ
 - จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

4. ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในสมัยอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา
 - ก. เป็นการปกครองแบบสมมติเทพ
 - ข. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของชีวิต เจ้าแผ่นดิน
 - ค. มีการแบ่งชั้นทางสังคมอย่างชัดเจน
 - ง. ถูกต้องทุกข้อ
 - จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

5. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยา
 - ก. ระบบทาสหมายถึงบุคคลที่ใช้แรงงาน
 - ข. มีการปกครองรูปแบบนายปกครองบ่าว
 - ค. ระบบศักดินาคือ ระบบจัดสรรที่ดินตามตำแหน่ง
 - ง. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราช หรือเทวดาโดยสมมติ
 - จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

6. ข้อใดถูกต้อง
 - ก. ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายที่สำคัญ คือ รัฐนิยม ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนรักชาติ
 - ข. เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 มีสาเหตุสำคัญมาจากการเรียกร้องของนักศึกษา และประชาชนในประเด็นเรื่องรัฐธรรมนูญ และปัญหาทางเศรษฐกิจ
 - ค. เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีสาเหตุมาจากการกล่าวหาว่ากลุ่มนักศึกษาว่า มีแนวคิดด้านสังคมนิยมเป็นคอมมิวนิสต์ และต้องการที่จะล้มล้างระบบประชาธิปไตย และราชวงศ์
 - ง. ถูกต้องทุกข้อ
 - จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

7. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

- ก. ทรงเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ ผู้ใดจะละเมิดมิได้
- ข. ทรงอยู่ในฐานะจอมทัพไทย
- ค. ทรงอยู่เหนือการเมือง
- ง. ทรงต้องรับผิดชอบในพระบรมราชโองการ
- จ. การสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

8. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบราชการไทย

- ก. การบริหารราชการส่วนกลาง ใช้อำนาจบริหารแบบ “รวมอำนาจ” แบ่งออกเป็น กระทรวง กรม กอง และแผนก
- ข. การบริหารส่วนภูมิภาค ใช้อำนาจบริหารแบบ “แบ่งอำนาจ” แบ่งออกเป็น จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน
- ค. การบริหารส่วนท้องถิ่น ใช้อำนาจบริหารแบบ “กระจายอำนาจ” แบ่งออกเป็น อบจ. เทศบาล อบต. กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา
- ง. ถูกต้องทุกข้อ
- จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

9. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับสถาบันตุลาการ

- ก. ศาลยุติธรรม ประกอบด้วย ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา
- ข. ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นศาลชั้นเดียว
- ค. ศาลทหาร ประกอบด้วย ศาลทหารชั้นต้น และศาลทหารสูงสุด
- ง. ถูกต้องทุกข้อ
- จ. ไม่ถูกต้องทุกข้อ

10. ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองในปัจจุบัน

- ก. การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง
- ข. การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
- ค. การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก
- ง. การก่อการร้ายสากลเป็นภัยคุกคามประชาคมโลก
- จ. ถูกต้องทุกข้อ